

Písmo, jeho stavba a štruktúra

Čitateľnosť písma

Základnou funkciou písma (s výnimkou niektorých ozdobných typov písma) je **čitateľnosť**. Je to úžitková funkcia, ktorej snahou je, aby čítanie neunavovalo čitateľa, aby sa čitateľ mohol čo najzrozumiteľnejšie oboznámiť s obsahom textu, a zároveň, aby písmo i celková úprava pôsobili esteticky a dopĺňali alebo zvýrazňovali informačný obsah dokumentu. Je tu teda prítomná aj druhá požiadavka kladená na písmo – **tvarová dokonalosť**. Je to estetická stránka písma, ktorá pri dodržaní určitých pravidiel a podmienok tvorby písma podporuje čitateľnosť a súčasne utvára celkový charakter písma.

Najdôležitejšie faktory, ktoré ovplyvňujú čitateľnosť písma, sú: druh písma, veľkosť písma, preklad písma (vzdialenosť medzi riadkami), rozpal písma (medzery medzi jednotlivými znakmi), dĺžka horných a dolných doťahov, rozdiel v hrúbke vertikálnych a horizontálnych ťahov (duktus), šírka znaku, medzislovné medzery, dĺžka riadku a pod.

Kresba písma

Pri tvorbe písma, textovej plochy sa riadime pravidlami kresby písma tak, aby sa docielil harmonicky vyvážený celok zapísanej plochy. Medzi základné pravidlá kresby písma patrí:

Základný tvar (plocha písma) môže mať tvar obdĺžnika, oválu, štvorca a pod. Je smerodajný pre tvorbu ostatných písmen (z hľadiska proporcií písmen, ich vnútornej svetlosti a pod.).

Duktus výrazne ovplyvňuje výraznosť kresby písma. Definuje sa ako pomer hrúbky písmových ťahov k výške písmena. Je hlavným činiteľom, ktorý pôsobí na tvárnosť písma, sfarbenie zapísanej plochy a na spájanie a rozsadzovanie písma, čo má vplyv aj na čitateľnosť plochy. (Napríklad reklamné druhy písma sú odvodené od typografických druhov, sú upravené a prispôbené na svoj účel. Musia byť čitateľné na diaľku, čo si vyžaduje hrubšie ťahy. Preto sa pri reklamných nápisoch používa prevažne grotesk.)

Vnútornej svetelnosť písmen je svetelnosť vnútri tvarov písmen. Svetelnosť písmen O, H, ako svetlosť základnej plochy pre konštrukciu písma, má vplyv na určenie úmerných proporcií všetkých ostatných písmen.

Veľkosť vnútornej svetelnosti písmen je úmerná veľkosti **vonkajšej svetelnosti písmen**, medzerám medzi písmenami. (Písmená s VEĽKOU vnútornou svetlosťou majú úmerne VEĽKÉ medzery medzi písmenami, písmená s MALOU vnútornou svetlosťou majú úmerne MALÉ medzery medzi písmenami.)

Obojstranná uzavretosť formy písmen – písmená, ktoré zľava začínajú a sprava končia kolmicou na základňu, svoju formu teda uzatvárajú kolmými priamkami, sú uzavreté. Pri medzerovaní písmen nerobia ťažkosti, radíme ich od seba v rovnakých vzdialenostiach. Sú to písmená H, I, M, N.

Otvorenosť formy písmen z jednej strany – písmená, ktoré majú z jednej strany uzavretú formu kolmicou a z druhej strany sú otvorené. Čím majú písmená otvorenejšiu formu, tým väčšia čiastka ich šírky sa pri radení písmen zahrňuje do plochy medzi písmenami. Sú to písmená B, D, E, F, K, L, P, R.

Symetrická otvorenosť formy písmen – patria sem písmená s viac alebo menej symetricky otvorenou formou. Sú to písmená A, O, S, T, U, V, W, X, Y, Z.

Asymetrická otvorenosť formy písmen – písmená, ktoré sú z ľavej strany otvorené menej ako z pravej strany. Sú to písmená C, G.

Svetlosť a tmavosť jednotlivých písmen – súvisí s hustotou zapísanej plochy písmena. Písmená C, D, G, L, O, Q, T sú písmená proporciami a tvarovo svetlé. Písmená B, E, M, S, ... pre ich vnútorné šikmé alebo vodorovné ťahy, najmä pri zosilnenom dukte, pôsobia tmavšie.

Serify sú ďalším výrazným konštrukčným prvkom kresby písma. Serify – priečne zakončenia ťahov – určujú rodovú príslušnosť daného písma. Sú jednotné pre určitý typ písma. Ich tvar a nadväznosť na základný ťah nebýva u všetkých písmen danej abecedy rovnaký. Musíme si všímať ich tvar a aj to, kam serify patria a kam nie. Tvar serifov a ich napojenie na ťah musí byť v súlade s kresbou ostatných serifov. Hrúbku serifov väčšinou udáva horizontálny ťah písma. Svojim tvarom a spôsobom napojenia na zvislý ťah písma (**nábeh serifu**) vytvárajú špecifický tvar daného typu písma a výrazne ovplyvňujú čitateľnosť písma. Serify rozoznávame priečne, zvislé a klinové.

Serify antikvových písem majú trojuholníkový tvar a nábeh, ktorý sa vývojom menil. Lineárne serifové písma (egyptienka, clarendon, italienka) majú ploché obdĺžnikové alebo trojuholníkové serify s oblým nábehom alebo bez nábehu. U lineárnej antikvy (groteskantikva) nahradila normálne serify skrátaná kresba (*jemné serify*), alebo sú ich koncové ťahy rozšírené (do tzv. *skrytých serifov*).

Driek je hlavný priamy ťah písmena. Je to kolmý alebo šikmý ťah, avšak nikdy nie je oblý ťah. Oblé ťahy písmen sú nábeh alebo oko. **Oko** je uzavretý oválny alebo kruhový ťah písmena. **Nábeh** je tiež prepojenie oblého ťahu s priamym ťahom (spojnica ťahov).

Tieňovanie písmových ťahov sa prejavuje zosilnením častí ťahov alebo aj celých ťahov písmena. Spôsob tieňovania je jeden z najdôležitejších rozlišovacích znakov písma. Tieňovanie najlepšie pozorujeme u písmen oblých tvarov a u minusiek „c“ a „e“. Pre *dynamické – renesančné písma* je typické **šikmé tieňovanie** (*šikmá os tieňa*) a pre *písma statické – klasicistické* je typické **zvislé tieňovanie** (*zvislá, kolmá os tieňa*).